

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОБЛІК КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти бухгалтерського обліку кредитних операцій у комерційних банках України. Виявлено основні проблеми обліку кредитних операцій та запропоновано рекомендації з удосконалення діючої на сьогодні в Україні процедури відображення бухгалтерського обліку даних.

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты бухгалтерского учета кредитных операций в коммерческих банках Украины. Выявлены основные проблемы учета кредитных операций и предложены рекомендации по совершенствованию действующей на сегодня в Украине процедуры отражения бухгалтерского учета данных.

Annotation. The theoretical aspects of accounting credit operations of commercial banks in Ukraine have been considered. The basic problems of credit transactions have been revealed and recommendations have been given to improve the procedure of accounting data now in force in Ukraine.

Ключові слова: кредит, кредитні операції, пролонгований кредит, кредитний портфель, методика.

За останні роки завдяки значному розвитку банківської сфери і збільшенню попиту на банківські послуги облік кредитних операцій відіграє значну роль у наданні кредитних послуг, що значно впливає на економіку України. Кредитні операції є прибутковим видом банківської діяльності, які зумовлюються низкою проблем, пов'язаних з недосконалістю і нестабільністю законодавчої бази, збільшенням проблемної заборгованості і високим рівнем ризику.

Актуальність проблеми полягає в тому, що облік кредитних операцій є найважливішою частиною структури ринкової економіки і тому сьогодні в Україні, через наявну банківську кризу і недовіру до безпечності банку, вирішення цієї проблеми є дуже актуальним.

Теоретичні основи механізму обліку кредитних операцій комерційного банку є в працях таких зарубіжних вчених, як: В. Беті, П. Блан, Ж. Фігуру, Р. Далє, Дж. Маккензі, Дж. Хітчінс та ін. Проблемами організації та методології бухгалтерського обліку в українських банках, у тому числі і відносно обліку кредитних операцій, займалися такі вітчизняні вчені та фахівці, як: Андросова О. Ф., Герасимович А. М., Кіндрацька Л. М., Кириленко В. Б., Ричаківська В. І. [1].

Метою даної роботи є дослідження методології обліку кредитних операцій банку та визначення особливостей відображення в обліку кредитного портфеля.

Завданням дослідження є визначення сутності кредитних операцій, виявлення основних проблем обліку наданих кредитів та шляхів їх удосконалення.

Об'єктом дослідження є облікові процедури з відображення кредитних операцій комерційних банків України.

Предметом дослідження є технологія відображення кредитних операцій банку та її вдосконалення.

Економічний зміст кредитування досліджується як складний і багатогранний процес із його принципами, умовами та методами. Кредитні відносини між банком і позичальником будуються на засадах партнерства. Це означає, що всі питання, пов'язані з процесом кредитування, сторони вирішують на договірній основі, укладаючи кредитний договір [2].

У загальному плані під кредитною операцією розуміють вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування на певних умовах, а також надання гарантій, поручительств, акредитивів, акцептів, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми (відстрочення платежу) [3].

Здійснення кредитних операцій супроводжується виконанням таких облікових операцій:

реєстрація і відкриття особового кредитного рахунку позичальнику;

операції з видачі кредиту;

операції з обліку документів, які супроводжують кредитну операцію;

операції з погашення кредиту;

операції з нарахування та використання резерву на покриття кредитних ризиків;

операції зі списання з балансу безнадійних кредитів і балансовий облік боргів за цими кредитами;

зберігання і ведення картотек документів;

відображення кредитних операцій у балансі банку, складання звітності за кредитними операціями [4].

Основною проблемою банківської системи сьогодні залишається недостатня ліквідність, яка, у свою чергу, є наслідком розходжень між термінами повернення пасивів (депозити фізичних та юридичних осіб) та термінами отримання платежів навіть за строковими кредитами (прострочені і сумнівні до повернення недоцільно враховувати, оскільки вони в момент виникнення вже впливають на стан

ліквідності) [5].

Можна зазначити, що питома вага пролонгованих кредитів (строк повернення за яким перенесено на прохання позичальника на пізнішу дату) зростає, а в бухгалтерському обліку такий стан активів не відображається, оскільки операції з продовження строку дії (продлонгації) кредитних договорів обліковуються за такими ж рахунками з короткострокової або довгострокової заборгованості відповідно до Плану рахунків банків України залежно від строку, що визначається від дати пролонгації договору до дати їх погашення. Тобто в обліку пролонговані кредити відображаються як строкові, тим самим збільшений потенційний ризик неповернення кредитів, прихованих від користувачів, які бажають проаналізувати звітність банку й отримати інформацію про його кредитний ризик [6].

Не менш заслуговує на увагу відображення у бухгалтерському обліку кредитів за термінами надання, які в бухгалтерському обліку відображаються на рахунках короткотермінових (до одного року) і довготермінових (більше одного року) кредитів. Це свідчить про недосконалість механізмів обліку кредитних операцій, оскільки будь-яка фізична особа не може на основі фінансової звітності банку правильно проаналізувати його ліквідність.

Ураховуючи сьогодишню ситуацію щодо стану ліквідності значної кількості банків в Україні, суспільство для відновлення довіри до банківських установ буде вимагати набагато більшого обсягу інформації про їх діяльність [7]. Цього можна досягти завдяки розробленню рекомендацій з удосконалення методики обліку кредитних операцій як банків, так і інших суб'єктів господарювання на основі проаналізованого у статті матеріалу, а саме:

необхідно запровадити методику обліку відстроченої (продлонгової) заборгованості за кредитними операціями, передбачивши в Плані рахунків банків України рахунки для обліку продлонгової заборгованості залежно від терміну її виникнення;

розширити облік кредитних операцій за термінами надання, отримання шляхом передбачення в Плані рахунків банків України рахунків для обліку короткотермінової (до 1 року), середньотермінової (від 1 до 3 років) та довготермінової заборгованості (більше 3 років).

Таким чином, на підставі дослідження можна зробити висновок, що кредитні операції є невід'ємною ланкою банківської діяльності, а тому налагодження дій у цій сфері (підвищення довіри до банківських структур, зниження ставок за кредитом) буде сприяти відновленню усієї банківської системи України. Тому для успішного кредитування, підвищення дохідності кредитних операцій банки мають здійснювати зрозумілу та гнучку систему управління власним кредитним портфелем. Рішення щодо зазначених питань буде сприяти не тільки вдосконаленню бухгалтерського обліку, але й підвищенню ефективності управління кредитним портфелем банку, що є необхідною умовою його діяльності. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є розробка заходів щодо підвищення ефективності управління кредитним портфелем.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Жадан М. І. Кредитні операції комерційного банку та необхідність удосконалення їх бухгалтерського обліку / М. І. Жадан, А. О. Хоменко // Економічний простір. – 2010. – С. 121–122. 2. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. – Назва з екрану. 3. Скаско О. Удосконалення механізмів обліку кредитних операцій банку / О. Скаско // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 430–433. 4. Спьяк Г. Відображення кредитних операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності банку: методика і практика / Г. Спьяк // Вісник НБУ. – 2007. – № 6. – С. 36–38. 5. Крупка М. І. Тенденції та проблеми формування ринку кредитних послуг в Україні / М. І. Крупка, О. І. Скаско // Вісник національного банку України. – 2007. – № 11. – С. 31–32. 6. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна. – К. : КНЕУ, 2000. – 384 с.